

Bilten Sinode

**Službeno glasilo Sinode
Vrhbosanske nadbiskupije**

BILTEN SINODE – Službeno glasilo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Izdavač: Vrhbosanska nadbiskupija, Kaptol 7, BIH – 71000 Sarajevo

Nakladnik: Tajništvo Sinode Vrhbosanske nadbiskupije

Odgovara: Vinko kard. Puljić, nadbiskup Vrhbosanski

Glavni urednik: Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode

Lektor: Ivana Krstanović

Grafička obrada: Marijo Gracić - Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije

Tisak:

Naklada: 2000 primjeraka

***Napomena:* Besplatni primjerak za internu upotrebu sinodskih članova**

ISSN 2303-7164

SADRŽAJ:

Riječ urednika, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	4
Izveštaj o V. krugu dekanatskih zasjedanja, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	6
Rezultati VI. sinodske ankete, <i>Tajništvo sinode</i>	15
Program provođenja Puta Vrhbosanske nadbiskupija s laicima, <i>Vinko kard. Puljić</i>	19
Uloga i mjesto laika u Crkvi, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	26
Načini i svrha udruživanja vjernika laika, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	31
O vremenu, prilikama i mogućnostima, <i>vlč. dr. Mario Bernadić</i>	35

Riječ urednika:

Cijenjeni čitatelji,

pred vama je novi (VII.) broj Biltena Sinode, službenog glasila Sinode Vrhbosanske nadbiskupije.

Držeći se manje-više već uhodanog koncepta, na početku prvo donosimo izvještaj o V. krugu dekanatskih zasjedanja, održanih 17. i 24. rujna 2016. Uz naznačeni izvještaj, prilažemo i rezultate VI. sinodske ankete koja se bavila utvrđivanjem prioriteta budućeg sinodskog rada.

Zatim donosimo tekst našega nadbiskupa, Vinka kard. Puljića, o „Programu provođenja puta Vrhbosanske nadbiskupije s laicima“. S ovim naslovom ujedno načinjemo i novu sinodsku temu koja je inače bitno koncipirana oko aktualne godine vjernika-laika u našoj nadbiskupiji. Nadbiskup Puljić se u navedenom tekstu prvenstveno fokusira na suradnju svećenika i vjernika-laika u okvirima župske zajednice. Sigurno je da ovakva suradnja na našim župama postoji još od davnina, međutim, sigurno je i to da bi ista u nekim aspektima mogla biti znatno bolja. No, sigurno je i to kako naznačeno unaprijed treba promišljati računajući pri tome na specifičnosti naše nadbiskupije.

Nadalje, predstavljamo tekst pod naslovom „Uloga i mjesto laika u Crkvi“. U skladu s naslovom ovdje progovaramo ponešto o mjestu, ulozi i zadaći vjernika-laika u općoj Crkvi, kao i o povijesti njihovog položaja. Pri tome podsjećamo i na činjenicu da je prvi proglašeni bosanskohercegovački blaženik – Ivan Merz – bio upravo jedan uzorni mladi vjernik-laik. Ovo je samo po sebi iznimno važno podsjećanje, jer iz potonjeg proizlazi kako Crkva u Hrvata ima stogodišnje uspješno iskustvo laičkog apostolata. Stoga se danas čini vrlo čudnim kad neki svećenici gledaju na aktivniji laički angažman u Crkvi kao na bespotrebnu i po sebi opasnu novotariju.

Zatim donosimo tekst o načinu i svrsi udruživanja vjernika-laika u Crkvi. Već smo ranije govorili kako se izazovi i problemi s kojima se susrećemo danas čine preteškima da bi se s njima bavili isključivo pojedinci. Stoga je danas prijeko potrebno govoriti o

novim i boljim načinima suradnje i udruživanja unutar Crkve. Generalno govoreći, i sama biskupijska sinoda predstavlja po sebi jedan takav pokušaj poticanja i oživljavanja međusobne suradnje i bratskog zajedništva. U tom smislu govorimo i o spomenutim načinima udruživanja vjernika-laika. Slično kao i u prethodnom tekstu, ni ovdje se ne govori o nekoj novotariji nego o višestoljetnoj praksi Rimokatoličke Crkve, koju se danas iznova želi oživjeti i animirati.

Na samome kraju, donosimo i jedan tekst koji nije izravno povezan s tematikom broja, nego bi ga više mogli smjestiti među nekakve opće poticaje. Naime, živimo u vremenu u kojem se nikad nema vremena, baš kao što živimo u društvu za koje se stalno i opetovano veli da ne pruža nikakve hvale vrijedne mogućnosti čovjeku. I zatim se pitamo, je li to sve baš tako? Radi li se ovdje baš o svjesnim, odgovornim i promišljenim čovjekovim stavovima o društvu i životu ili se puno prije radi o nekim preuzetim, odnosno, naučenim površnim osvrtima i reakcijama?

Ovdje ujedno želim zahvaliti svima onima koji aktivno sudjeluju u sinodskim aktivnostima na terenu, te osobito donatorima, dobročiniteljima i svima onima koji na bilo koji način pomažu i podržavaju rad Sinode Vrhbosanske nadbiskupije.

U Sarajevu, 17. travnja 2017.

vlač. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

IZVJEŠTAJ O V. KRUGU DEKANATSKIH ZASJEDANJA VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE

Peti krug dekanatskih zasjedanja Vrhbosanske nadbiskupije održan je u subotu, 17. rujna 2016., s izuzetkom tri dekanata Toliškog arhiđakonata. Naime, tu su zbog kolizije s nekim drugim važnim terminima dekanatska zasjedanja pomjerena na sljedeću subotu – 24. rujna.

Peti krug dekanatskih zasjedanja su obilježile i neke druge kolizije. Tako, nekolicina članova Povjerenstva za pripremu Sinode zbog drugih obveza nije moglo sudjelovati u radu zasjedanja, te su njihovu uobičajenu moderatorsku zadaću prihvatili neki drugi svećenici s terena.

U tom smislu spominjemo:

- **vlč. Marin Marić** je moderirao susret **Kreševskog dekanata**, kojim je predsjedao **fra Stipan Radić** – dekan;
- **vlč. Marko Slišković** je moderirao susret **Doborskog dekanata**, a susretom je predsjedao **vlč. Jakov Filipović** – dekan;
- **fra Anto Pušeljić** je bio moderator i ujedno kao dekan – predsjedatelj zasjedanja **Šamačkog dekanata**;
- **vlč. Vlado Vrebac** je moderirao susret **Derventskog dekanata**, a predsjedatelj je bio **fra Ivan Marić** – dekan;

Svima navedenima iskazujemo veliku zahvalnost na prihvaćenoj dužnosti i obvezi!

Glede ostalih dekanata, moderacija i vodstvo su izgledali ovako:

- **vlč. dr. Mirko Šimić** je bio moderator susreta **Brčanskog dekanata**, a predsjedatelj je bio **vlč. Damir Ivanović** – dekan;
- **preč. mr. Marko Tomić** je bio moderator i ujedno predsjedatelj susreta **Bugojanškog dekanata**;
- **vlč. mr. Josip Vajdner** je moderirao susret **Sarajevskog dekanata**, a susretom je predsjedao arhiđakon – **preč. Ante Meštrović**;

- **mr. č. s. Ivanka Mihaljević** bila je moderator zasjedanja **Sutješkog dekanata**, a predsjedao je **preč. dr. Anto Ćosić** – dekan;
- **vlč. dr. Mario Bernadić** je bio moderator susreta **Ramskog dekanata**, a susretom je predsjedao **fra Mato Topić** – dekan;
- **dr. Zorica Maros** moderirala je susret **Travničkog dekanata**, a predsjedatelj je bio **preč. Mato Janjić** – dekan;
- **mr. Igor Žontar** je moderirao susret **Tuzlanskog dekanata**, a predsjedao je **vlč. mr. Vlatko Rosić** – dekan;
- **dr. Danimir Pezer, OFM**, moderirao je susret **Usorskog dekanata**, a predsjedatelj je bio **vlč. Boris Salapić** – dekan;
- **fra Zdravko Anđić** je bio moderator i ujedno kao dekan predsjedatelj zasjedanja **Žepačkog dekanata** uz nazočnost arhiđakona – **preč. dr. Pave Jurišića**.

Sveukupno, u radu V. kruga dekanatskih zasjedanja sudjelovalo je oko 700 sudionika. Najviše sudionika je bilo na zasjedanju Doborskog dekanata u Odžaku – oko stotinu, a najmanje na susretu svećenika i vijećnika Derventskog dekanata – 26. Međutim, ako se uzme u obzir da u raseljenom i ratom izmrcvarenom Derventskom dekanatu ima tek nešto više od tisuću vjernika, tada dolazimo do pretpostavke da bi u našim većim dekanatima redovito trebalo biti znatno više od stotinu sudionika, a ne 40, 50, 60 – koliko ih uobičajeno bude.

Glavna tema V. kruga dekanatskih zasjedanja VN bila je „Kršćanska egzistencija, utemeljena u vjeri, nadi i ljubavi“. Podsjećanja radi, do ove teme smo došli polazeći od čestih pitanja i diskusija o opstanku naših vjernika na ovim prostorima tijekom prethodnih zasjedanja. Tako se događalo da predviđena tema za taj susret ostane po strani, jer se ova druga činila znatno aktualnijom, odnosno, više gorućom.

Istražujući razloge čestog odlaska s prostora nadbiskupije u zadnje vrijeme, konstatirali smo da se aktualni iseljenički val po svojim razlozima znatno razlikuje od nekih prethodnih. Na primjer, šezdesetih godina XX. st. ljudi su najčešće odlazili pogođeni ekonomskim i političkim razlozima. Pri tome se radilo mahom o seoskom stanovništvu, koje se pogođeno komunističkom *agrarnom reformom* doslovno našlo na rubu egzistencije. Uz to je išla i rigidna komunistička politika, neblagonaklona prema bilo kakvom obliku njegovanja vjerskih i nacionalnih vrijednosti.

Naravno, ne možemo reći da danas također ne postoje neki negativni gospodarsko-politički faktori. Međutim, vidljivo je da danas najčešće odlaze situirane obitelji; oni koji imaju solidne poslove i vlastiti krov nad glavom. Također, primjećujemo da Hrvati-katolici istovremeno odlaze i iz susjedne Hrvatske. Barem bi se tamo naši ljudi trebali osjećati kao svoji na svome, no očito da takav osjećaj danas nije dostatan. Anketno istraživanje nas u ovome smislu također nije dovelo do nekih jasnih rezultata. Pretpostavljajući različite razloge odlaska, ispostavilo se da od svega toga ima ponešto, ali da niti jedan razlog nije pretjerano zastupljen i po sebi odlučujući: politička nesigurnost, ekonomska nesigurnost, socijalna nesigurnost, odlazak kao svojevrsni trend, idealistička pretpostavka o utopijskom životu na Zapadu... Mogli bismo reći da ankete jasno pokazuju da naš narod nije niti glup, a ni lud. Znamo mi dobro da nije ovdje sve toliko crno, kao što ni na Zapadu nije sve bijelo. Međutim, kako rekosmo, ljudi i dalje odlaze. Tko zna, možda se puno onih malih razloga za odlazak u međuvremenu stopilo u jedan veliki.

S druge strane, ankete su pokazale da među nama još uvijek ima dosta ljudi koji su spremni ostajati i opstajati. Nikome se ne može braniti da ide, ali nikome se ne bi smjelo braniti ni da ostaje. Čak štoviše, ovi potonji bi morali marljivo raditi ne samo na individualnom ostanku i opstanku nego i na zajedničkoj konsolidaciji i obnovi, jer mi kao ljudi ne želimo samo opstajati nego želimo i da nam pri tome bude fino. Da bi život bio život, egzistencija ne smije biti gola egzistencija, nego radosna egzistencija.

Također, pronalazimo da su naši ljudi počesto pogođeni nečim što se u stručnoj literaturi naziva *poslijeratna depresija*, a manifestira se, između ostaloga, kroz opći gubitak nade, entuzijazma i orijentacije; jednom riječi – kroz gubitak smisla. Kroz ispravno prakticiranu i življenu vjeru, čovjek neminovno dolazi do nade i ljubavi, a ljubav je ono što sve čini smislenim. Zašto? Pa čovjek se nekako može žrtvovati i ako ga na to silom natjeraju, no svi mi pri tome znamo kako se radosno možemo žrtvovati i boriti samo za nešto što volimo. Ljubav jest radost! Tko ne ljubi, itekako se može smijati (najčešće zbog tuđe nevolje), ali ne može biti radostan.

Spomenut ćemo još da pitanje odlaska za sobom neminovno povlači i pitanje nataliteta. Kako neki primijetiše: „Ljudi su i prije odavde odlazili, ali kako se rađalo puno djece, ukupni broj stanovništva nikada nije opadao.“ Tako se s ovom tematikom zaokružuju i one prethodne. Radeći na centralnoj temi Sinode (Brak i obitelj), neminovno obuhvaćamo i sve druge teme, jer brak i obitelj su ono što pretpostavlja uspješan opstanak svakog naroda, a radosna obitelj je na kraju ono što pretpostavlja i radosne pojedince.

Tijekom V. kruga dekanatskih zasjedanja skupili smo dosta pisanog materijala koji će dalje biti obrađivan u radu stručnih grupa. Stiče se dojam da se ovaj (pismeni) zadatak na terenu sve bolje i ozbiljnije shvaća i prihvaća. Međutim, s druge strane, također se stiče dojam kako su se neke župe ustalile u svojem osobnom nesudjelovanju. Pored svega toga, postavlja se i jedno važno pitanje: kako proširiti sinodske aktivnosti i približiti ih svim našim vjericima, dakle, i onima koji ne sudjeluju izravno u radu dekanatskih zasjedanja.

Na kraju, kad smo već kod dojmova, trebamo spomenuti i onaj kako se čini da se u sinodskom radu još uvijek puno češće postavljaju pitanja nego što se nude konkretni odgovori i prijedlozi. No, i tu bismo se mogli pozvati na mišljenje našega nadbiskupa koji otprilike kaže da mi nismo pokrenuli ovu Sinodu zato što bi među nama svi sve već znali o vjeri i vjerskom životu, nego upravo obratno, sinodski hod je taj koji treba proširiti naša znanja i vidike te potaknuti rast u vjeri.

Dodatak: Predavanje/prezentacija s petog kruga dekanatskih zasjedanja

ŠTO (NI)JE SVE VJERA?

Ponekad čovjek čuje vijest da je neka osoba koju je dobro poznao iznenada umrla, i tada obično sa svojim prijateljima vodi razgovore u stilu: „Pa kako, pa što mu bi?“ Netko od prisutnih konstatira: „Pa jučer sam ga vidio, i činilo se da je sve u redu“, a netko drugi će nadodati: „Stvarno za nepovjerovati. Pa nekidan smo sjedili skupa, pričali i smijali se.“

Istina o čovjekovoj smrti je da „nitko ne zna ni dana ni časa“. Nitko od nas ne može znati kad će biti pozvan pred Gospodina, ali i pored toga, kao i zbog toga, svakako nećemo živjeti u smrtnom grču i strahu. Prirodno je nadati se na početku svakog novog dana da će toga dana sve biti u redu te da ćemo večer dočekati živi i zdravi.

Jedna preuranjena i nenadana smrt nije sve što čovjeka može neugodno zadesiti i iznenaditi. Pored ovoga život skriva i nebrojene druge opasnosti i neugodna iznenađenja. No, zar bismo se zbog toga trebali skrivati od svijeta i od svega? Kako već rekosmo, u novi dan ulazimo s dobrom pretpostavkom da će tog dana sve biti dobro i u redu. Nemamo oko toga sigurnog i pouzdanog znanja, ali nadamo se i vjerujemo da će tako biti.

Već ovdje možemo primijetiti nešto vrlo važno: pojmovi poput vjere i nade se po sebi ne tiču samo onih izričitih religioznih sadržaja nego i cjelokupnog ljudskog života kao takvog. Bez vjere i nade je poprilično teško živjeti, a još teže nešto konkretno raditi i poduzimati.

Npr., kad čovjek upisuje neku tešku školu, on ne može pouzdano znati hoće li to njemu ići dobro i hoće li uspjeti dogurati do kraja, baš kao što ne može pouzdano znati je li ta škola uopće za njega ili je možda ipak trebao upisati nešto drugo. Međutim, čovjek se nada i vjeruje da je njegov izbor bio dobar te da će jednog dana započeto uspješno i završiti.

Istini za volju, nerijetko se desi da ljudi s vremenom shvate da su ipak trebali završiti neku drugu školu. No, mislim da će se svi složiti oko toga kako je bolje imati ikakvu školu nego nikakvu. Dakle, vjera i nada su u ovom slučaju svejedno izvele čovjeka na dobar put, kao što ga dalje mogu dovesti do nečega još boljeg u životu. Na kraju krajeva, u doškolovavanju i prekvalificiranju nema ničega lošega. Čak štoviše, u bogatim društvima smatraju da jedan od glavnih ključeva uspjeha leži upravo u permanentnom obrazovanju.

Slično je i s drugim velikim životnim izborima. Kad se mladenci spremaju za vjenčanje i brak, oni nikako ne mogu pouzdano znati da su 100 % kao stvoreni jedno za drugo te da će im zajednički život sigurno biti „posut ružama“. Tako i ovdje opet važi ono: oni ne mogu znati, ali vjeruju i nadaju se dobrom i skladnom zajedničkom životu. Istina je da neki parovi na kraju shvate da su krivo vjerovali i nadali se, međutim, ovdje na kraju opet važi ono: Da naši roditelji nisu vjerovali u mogućnost sretnog zajedničkog života, te da su pri tome tražili neke čvrste garancije i dokaze, nitko od nas ne bi sada bio ovdje... i ne samo ovdje... jednostavno ne bismo bili ni rođeni! Čovjek nema jasan čulni uvid u svoju budućnost, pa čak niti u ono što slijedi već sutra. Zato mu ostaju vjera i nada; naravno, uz to je pozvan da uči, i to osobito na svojim prethodnim greškama.

Optimisti žive duže

Životni optimizam je karakteristika zdrave ljudske osobnosti. S druge strane, nedostatak istoga, kao i sklonost da se u svemu vidi nešto crno i negativno, karakteristika je različitih depresivnih stanja. Depresivna osoba sa svoje strane nije u stanju razaznati prednosti optimizma. Štoviše, nerijetko će ustvrditi da je optimist naivan ili da jednostavno nije dovoljno pametan. Osobit problem u nadvladavanju depresivnih stanja predstavlja pojava masovne ili kolektivne depresije, kao što je to npr. slučaj s *poslijeratnom depresijom*, o kakvoj se nerijetko govori i u našim krajevima. U takvim sredinama i društvima, negativan stav prema životu postaje uobičajen i normalan, dok će se rijetki optimisti tu poimati kao „crne ovce“ i izgređnici. **Ivo Andrić** u tom smislu donosi zabrinjavajuću opasku: „U zemlji mržnje najviše mrže one koji odbijaju mrziti.“

Ipak, optimisti žive duže, zdraviji su, a i privlačniji nego pesimisti. Ovo nije tek naša subjektivna konstatacija nego neosporna činjenica potvrđena u brojnim znanstvenim istraživanjima.

Nema nevjernika nego samo različitih vjernika

Papa **Benedikt XVI.** u svojem djelu „Uvod u kršćanstvo“ primjećuje kako ateisti nemaju sigurnih dokaza o Božjem nepostojanju. Naprotiv, oni samo vjeruju da Bog ne postoji, baš kao što vjernici vjeruju da On ipak postoji. Iz toga slijedi nemali paradoks: Slično kao što vjernici ponekad posumnjaju da Boga možda ipak nema, nevjernici posumnjaju da Boga možda ipak ima.

Ovo sugerira da je čovjek po sebi biće vjere i da će uvijek u nešto vjerovati, jedino je pitanje u što!

Zanimljivo je da prva biblijska *Božja zapovijed* ne glasi: „Ja sam Gospodin Bog tvoj i da ti nije palo na pamet to da Ja ne postojim!“ Ne, prva Božja zapovijed glasi: „Ja sam Gospodin Bog tvoj i nemoj imati drugih bogova uz mene.“ (Izl 20, 2-3) Dakle, suština *krivovjerja* nije u tome da se nikako ne vjeruje nego, kako sama riječ kaže, da se krivo vjeruje, odnosno, da se stvorenje stavi na mjesto Stvoritelja. Kao što je to izvrsno primijetio engleski književnik i filozof **Gilbert K. Chesterton**: „Kad ljudi prestanu vjerovati u Boga, neće vjerovati u ništa, vjerovat će u bilo što!“ Ovo poprilično odgovara i sadržaju **Lutherove** tzv. egzistencijalističke definicije Boga, koja po sebi ne pokušava dokučiti tko je to i što je to Bog po sebi, nego tko je i što je On naspram nas: „Ono u što polažeš svoje nade i za što vezuješ svoje srce, to ti je Bog!“

Vjera kao temelj nade

Vidjeli smo do sada da se pojam nade odnosi na naš osobni stav prema bližoj i daljnjoj budućnosti. „Nadam se najboljemu“, ili ponekad „Ne nadam se ničemu dobromu“. S druge strane, vjera predstavlja temelj, odnosno razlog nade. „Nadam se da će nešto ispasti tako i tako, jer vjerujem u to i to.“ Sv. Pavao je i definirao vjeru kao „temelj onoga čemu se nadamo i dokaz za ono što ne vidimo“ (Hebr 11, 1).

Zato bismo ovdje mogli reći: Kakva je čovjeku vjera, takva će mu biti i nada. „Mršava“ nada uvijek govori u prilog postojanja jedne slabe i površne vjere, kao što čvrsta i radosna nada svjedoči o jednoj snažnoj i dubokoj vjeri.

Stanje naše nade nepogrešivo nas dovodi i do uvida u stanje naše vjere. Svi – nadam se – dobro poznajemo članke katoličke vjeroispovijesti, međutim, postavlja se pitanje koliko su to stvarno istine našega srca po kojima živimo i nadamo se? Istraživanje njemačkog pastoralnog teologa **Ottmara Fuchsa** iz 2008. Pokazuje, između ostaloga, da danas čak oko 40 % kršćana vjeruje u *sudbinu*, dakle, u to da je naš životni put unaprijed zapisan gore negdje na Nebesima, te da čovjek sam po sebi uopće ne može utjecati na to. Ovaj stav pokušava ustvrditi da na kraju nema ni *slobode*, ni *izbora*, ni *osobne odgovornosti*, kao ni vjere da se loš čovjek ili loša situacija može *obratiti i popraviti*. Današnji čovjek kao da se dragovoljno odriče svih svojih velikih prava, sposobnosti i mogućnosti, te se predaje u ruke nekakve slijepe sudbine. Ne treba posebno naglašavati da ovo sve skupa nema nikakve veze s istinama naše katoličke vjere!

Uz ovo, možda je još učestalija vjera u *sreću*, odnosno vjera u sasvim slučajni pozitivni ishod bez ikakvog svjesnog utjecaja i zalaganja. U skladu s tim, ljudi se sve češće pozdravljaju s onim „sretno“, a o učestalosti i prisutnosti ovoga stava svjedoči i velika popularnost kladionica kao i svih „igara na sreću“. Ovo svjedoči da čovjek danas više vjeruje u nekakav slučajni nezasluženi uspjeh nego u postojan i marljiv rad.

Vjera se oplemenjuje ljubavlju

Isusa nisu razapeli ateisti nego vjernici! Upravo bi ova činjenica trebala poslužiti kao vječito upozorenje za svakog vjernika – u kojem smjeru može završiti jedna pedantna, ali hladna i ljubavlju nezahvaćena vjera. Stoga, nije nimalo slučajno da je Isus sveo sve zakone i zapovijedi na samo one dvije zapovijedi ljubavi: Ljubiti Boga iznad svega, a bližnjega kao samoga sebe (Mk 12, 29-31). Isto tako, na jednom drugom mjestu Isus označava *pravednost*, *milosrđe* i *vjernost* kao ono najvažnije u Zakonu što se ne smije propustiti (Mt 23, 23).

Ovdje se sada susrećemo sa svojevrsnom „drugom zamkom“ na putu vjere, u koju se po pravilu upada nakon što se uspješno zaobiđe ona prva. Vidjeli smo u dosadašnjem tijeku izlaganja kako se čovjekova vjera da lako razgraditi i relativizirati u susretu s različitim izazovima života i svijeta. U takvoj situaciji mnogi vjernici, pa i čitavi segmenti Crkve, nastoje obnoviti svoju vjeru uz pomoć jednog nefleksibilnog i agresivnog tradicionalizma. No, tako se zapravo upada u još veću zamku od one prve, jer kako već rekosmo, agresivni i neprilagodljivi tradicionalisti farizejske sljedbe su vjerojatno imali i ponajveću odgovornost u sudskom procesu i presudi protiv samoga Isusa.

Asertivno i neasertivno ponašanje

Vjernik bi po sebi trebao biti hrabri svjedok istine, ali pri tome on ne bi trebao predstavljati egzistencijalnu ugrozu za svoju okolinu. Ta Bog je Bog života, i zato bi i oni koji su Njegovi trebali biti uvijek na strani života, pa čak i ukoliko su u pitanju životi naših neprijatelja. Ovaj hrabri i zauzeti, ali istovremeno obzirni vjernički stav je izvrsno predstavljen u 33. poglavlju Knjige proroka **Ezekiela**: Bogu nije do smrti bezbožnikove nego do toga da se on obrati i živi. No, da bi se obratio, Bog zadužuje proroka pod punom odgovornošću da neprestano opominje grešnika.

Zanimljivo je da i psihologija poima zdravo ljudsko ponašanje na vrlo sličan način te ga označava kao *asertivno ponašanje*. Asertivno ponašanje podrazumijeva svojevrсни srednji put između *pasivno-kooperativnog* ponašanja s jedne strane i *zauzeto-agresivnog* s druge strane. Po ovome bi čovjek uvijek trebao otvoreno govoriti o tome što osjeća, što ga raduje, ali isto tako i ono što ga muči, smeta i plaši. Ako nam netko pravi nekakav problem, treba napasti sam problem, a ne čovjeka koji ga čini... istovjetno kao što se u vjeri kaže da *treba osuditi grijeh a ne grešnika*. To znači da bi u dotičnoj kriznoj situaciji nekome trebalo reći „Jako mi smeta kad mi činiš to i to“, a ne ono agresivno i generalizirano „Ti si ovakav, onakav, i kakav sve ne“. Naime, u ljudskoj prirodi je da se čovjek brani kad je napadnut pa makar pri tome sam bio kriv što je napadnut. Zato se i kaže da treba osuditi grijeh, a ne grešnika. U protivnom će problem postati još veći.

Na kraju je osobito važno naglasiti kako psihologija smatra da se većina ljudi mora vježbati u dostizanju asertivnog ponašanja, jer vrlo rijetki imaju sreću biti na ovaj način odgojeni u roditeljskom domu. Naprotiv, većina ljudi je sklona slijediti jedan od ekstrema: dal' pasivnosti il' agresivnosti, a i jedno i drugo se svrstava u nezdravo neasertivno ponašanje.

Svaki svoj govor i aktivnost bi trebalo započinjati uz vođenje brige o *dvije suprotstavljene granice*: S jedne strane treba misliti na osobnu aktivnost, zauzetost i iskrenost; s druge strane treba misliti na obzirnost i čovjekoljublje.

Vjera u Božje stvaralaštvo

U jednom od prethodnih susreta smo rekli kako se danas čini da naš čovjek još uvijek žarko vjeruje u Boga, ali kao da više ne vjeruje u samoga sebe. Odnosno, on ne vjeruje da više nešto sam može konstruktivno učiniti sa svojim životom, te da manje-više u potpunosti ovisi o volji političara. Odatle proizlazi i njegov kontraverzan stav prema

politici i političarima. S jedne strane, on je (ih) prezire; s druge strane, još uvijek je slijepo prati i vjeruje u nju (njih).

Vjera u Boga u konačnici podrazumijeva vjeru u Njegovo stvaralaštvo. Svatko od nas ponaosob predstavlja čudesan produkt Božjeg djelovanja i stvaranja. Zato vjera u Boga mora pretpostavljati i onu vjeru u samoga sebe i u svoje sposobnosti. Često tražimo od Boga providenje za najrazličitije probleme i situacije, no pri tome ne smijemo zaboraviti da nas je On već po rođenju „naoružao“ najrazličitijim sposobnostima i neslućenim mogućnostima. I zato bi se na kraju trebali pitati ima li smisla nešto novo od Boga prosiiti ukoliko se ne znamo ili ne želimo poslužiti s Njegovim darovima koje već imamo? Koliko vjerujem u onih 27.000 dana što mi ih Bog daje (=74 godine – prosječni životni vijek u BiH)? Koliko vjerujem u svoju sposobnost razmišljanja, rada i učenja? Koliko vjerujem u svoju sposobnost suradnje s drugim ljudima?

REZULTATI VI. SINODSKE ANKETE: O PRIORITETIMA BUDUĆEGA SINODSKOG RADA (Anketu priredilo: Tajništvo Sinode – Sarajevo, rujan 2016.)

Uvodne napomene:

- Šesta sinodska anketa je provedena tijekom petog kruga dekanatskih zasjedanja Vrhbosanske nadbiskupije 17., odnosno, 24. rujna 2016. (za Toliški arhiđakonat).
- Tema ankete su bili prioriteti budućeg sinodskog rada. U sklopu ankete je bilo ponuđeno ukupno deset različitih tema, a sudionici anketiranja su se trebali izjasniti o važnosti svake pojedine teme.
- Kod obrade podataka u obzir su uzeti anketni listići iz deset dekanata, a ne trinaest – koliko ih ima. Naime, anketni listići iz jednog od dekanata nisu ni dostavljeni, a o kojem se dekanatu točno radi nismo mogli ni utvrditi s obzirom da su iz druga dva dekanata listići dostavljeni u neobilježenim fasciklima. Na kraju su obrađeni samo podatci s pouzdanim podrijetlom.
- Na kraju su obrađena **452** anketna listića (s neobrađenim i nepristiglim listićima ukupni broj sudionika ankete bi bio oko **600**). Pri tome, pojedinačno je najveći broj anketiranih bio iz **Doborskog dekanata (78)**, a najmanji iz **Derventskog (22)**.
- Kod predstavljenih rezultata, već po običaju, prvo navodimo ukupni broj glasova za jednu opciju, a zatim navodimo istu vrijednost preračunatu u procenete. Npr.: b) 160 (160 puta zaokruženo); 37,3 % (ista vrijednost preračunata u postotke). Također, dominantni odgovor je uvijek označen „**masnim**“ (**bold**) brojkama, a drugi odgovor po učestalosti je označen *zakrivljenim brojkama (kurziv)*.

Rezultati po pojedinim pitanjima:

1. Treba se više fokusirati na centralnu temu Sinode: Brak i obitelj. Ukoliko sačuvamo obitelj, sačuvali smo sve:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
298; 65,9%	112; 24,7%	38; 9,6%	4; 0,6%	0

2. Treba se više fokusirati na proteklu temu opstanka utemeljenog u vjeri, nadi i ljubavi, jer bez zagaraniranog opstanka našeg naroda i sve druge teme bit će uzaludne:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
214; 47,3%	160; 37,3%	67; 14,8%	7; 1,5%	2; 0,4%

3) Trebalo bi govoriti o stvaranju i jačanju različitih kršćanskih udruga koje će u javnosti braniti i zastupati kršćanske vrijednosti i istine:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
127; 28%	147; 32,5%	130; 28,7%	40; 8,8 %	9; 2%

4) Trebalo bi govoriti o snažnijoj promociji duhovnih zvanja: Svećenici, redovnici i redovnice su oduvijek bili na ovim prostorima pouzdan oslonac našem narodu:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
201; 44,4%	141; 31%	82; 14%	7; 1,5%	3; 0,6%

5) Trebalo bi govoriti o reorganizaciji pastoralna, tj. o svemu onome što može unaprijediti život i rad naših župa:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
143; 31,6%	152; 33,6%	122; 26,2%	25; 5,5%	2; 0,44%

6) Trebalo bi pokrenuti temu općenarodnog pomirenja na svim razinama: od razine obitelji do političkog pomirenja našega naroda:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
166; 36,7%	155; 33,4%	103; 22,7%	20; 4,4%	6; 1,5%

7) Trebalo bi govoriti o duhovnosti, osobito o suodnosu i kompatibilnosti klasičnih i novih oblika duhovnosti koje propagiraju novi religiozni pokreti:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
87; 19,2%	110; 24,3%	130; 28,7%	76; 16,8%	37; 8,1%

8) Treba se pozabaviti pitanjima socijalne etike: Ljudsko dostojanstvo, osobnost, dobrobit, ljudska prava i međusobna solidarnost:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
166; 36,7%	160; 35,3 %	105; 23,2%	17; 3,7%	3; 0,66%

9. Treba govoriti više o moralnim pitanjima: Kako današnjeg čovjeka potaći na krepostan kršćanski život, te o načinima nadvladavanja grijeha:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
195; 43,1%	149; 32,9%	93; 20,5%	10; 2,2%	1; 0,2%

10. Treba se pozabaviti obnovom liturgijskog slavlja: Učiniti našu liturgiju ljepšom, pobožnijom i dostojanstvenijom:

a) iznimno važno	b) vrlo važno	c) važno	d) ne toliko važno	e) nevažno
159; 35,1%	142; 31,4%	125; 27,6%	26; 5,7%	1; 0,2%

Kratki osvrt na rezultate VI. sinodske ankete:

1. Niti jedna od predloženih tema nije ocijenjena „nevažnom“, čak štoviše, sedam od deset ih je ocijenjeno „iznimno važnim“, dvije „vrlo važnim“ i jedna „važnom“.
2. Ukoliko su sve predložene teme toliko važne, onda ostaje pitanje zašto se na njima na terenu više ne radi? Štoviše, tijekom proteklog kruga dekanatskih zasjedanja

mogao se jasno osjetiti izvjesni zamor i zastoj u radu. Stoga će se iduća anketa vjerojatno i baviti samim načinom, kao i različitim mogućnostima sinodskoga rada. Ne treba posustajati, nego zajedničkim snagama tražiti onaj način rada koji odgovara našim mogućnostima i prilikama.

3. Tri najbolje ocijenjene teme u anketi su:

a) Centralna sinodska tema: **Brak i obitelj;**

b) Prethodna tema o **opstanku utemeljenom u vjeri, nadi i ljubavi;**

c) Tema o intenzivnijem radu na **promociji duhovnih zvanja;**

4. Pomalo je iznenađujuće da se tema o duhovnim zvanjima visoko vrednuje, a da se pri tome tema duhovnosti (7.) najslabije vrednuje od svih ponuđenih tema, i u tom smislu se ovdje neminovno susrećemo s nemalim paradoksom. Tome vjerojatno kumuje i naša specifična povijest na ovim prostorima. Naš narod je počesto bivao politički i kulturološki obezglavljen, i upravo je u Crkvi tražio – prije svega – nekakav egzistencijalni oslonac, a tek na drugom mjestu i one duhovne sadržaje. Stoga bi privremeno mogli zaključiti kako spomenuti paradoks i nije iznenađujući. S njim se zapravo stalno suočavamo u sinodskom radu od samoga početka. Naime, od početka je vidljivo da veliki dio sudionika, uključujući tu i kler, i laike, u Sinodi vidi prvenstveno priliku za političkom obnovom naroda, a ne toliko onom duhovnom. Stoga će se svakako trebati poraditi na odgovarajućem razgraničenju ovih različitih područja. S jedne strane, sasvim je jasno da Crkva nije politička organizacija, niti to po svojoj naravi smije biti. Međutim, s druge strane, također je jasno da Crkva može i treba biti društveno angažirana, jer vjera je sastavni dio ljudskog života i upravo zbog toga ona ne može biti totalno nezainteresirana za ostale aspekte ljudskoga života.

Podatke prikupilo i obradilo Tajništvo Sinode VN

PROGRAM PROVOĐENJA PUTA VRHBOSANSKE NADBISKUPIJE S LAICIMA

Nakon otvaranja *Godine katoličkog laikata* u našoj Vrhbosanskoj nadbiskupiji poslanicom „Idite i vi u moj vinograd“, ovim želimo sugerirati program rada na župama, a onda i na razini cijele mjesne Crkve. Razumljivo je kako je ovo prvenstveno predložak i poticaj za one kojima to okolnosti – ponajprije maloga broja vjernika i nedostatka mladih – ne priječe.

1. Ministranti u župi

Rad s ministrantima u župi treba biti vođen idejom odgajanja suradnika koji će radosno sudjelovati u liturgiji. Zato je potrebno razraditi pripravu, primanje i kontinuirani rad s ministrantima. To je ujedno i rad na promicanju *duhovnih zvanja* jer pastoralno iskustvo pokazuje kako svećenički kandidati najčešće dolaze iz ministrantskih krugova.

- a) **Priprava:** Bilo bi dobro da dječaci ne ministriraju prije Prve sv. Pričesti, s tim da ih se može pripravljeti i prije naznačenog vremena. Ovdje namjerno stavljamo naglasak na „dječake“. Jer premda crkvena pravila izričito ne zabranjuju djevojčicama da i one ministriraju, naglasak u radu s ministrantima bi trebao biti na dječacima. Pitanje je zašto? Naime, prije spomenuto pastoralno iskustvo Crkve pokazuje kako kandidati za svećeništvo nerijetko stasaju upravo u ministrantskim krugovima što, međutim, i nije slučaj sa ženskim duhovnim zvanjima, što će reći da djevojčice ministrantice iznimno rijetko ili praktično nikada ne postaju redovnice. S ovim naputkom se svakako ne priječi djevojčicama da aktivno sudjeluju u liturgijskom životu župne zajednice. Za njih ima dovoljno mjesta među *pjevačima, čitačima* i sl.
- b) **Primanje u ministrantski zbor:** Nakon priprave dobro bi bilo napraviti župsku svečanost primanja u ministrantski zbor. Zato je važno pribaviti odgovarajuće ministrantske odore i znakovlje, koje se uočava u mnogim župama: bijela odjeća s križevima i(li) naglavnici u bojama liturgijskoga vremena. Danas postoje različita rješenja za liturgijsko odijevanje ministranata i to treba koristiti. Nije potrebno uniformirati ministrante na biskupijskoj razini. Radije, neka svaka župa bude vođena svojom idejom i neka slobodno radi na izgradnji vlastitosti.

- c) **Kontinuirani rad s ministrantima:** Dobro je imati određeni dan i sat u tjednu kada se ministranti sastaju i pripremiti program rada s njima. Ovaj rad se ne treba reducirati samo na specifičnu ministrantsku liturgijsku obuku. Neka sastanci budu prilika i za *odgoj i rast* u vjeri, produbljenje zajedništva i sl.
- d) **Formiranje ministrantskih grupa za određene uzraste:** Na župama gdje postoji veći broj ministranata, ali također i prikladnih pastoralnih suradnika koji mogu raditi s njima (župni vikar, đakon), bilo bi dobro po različitim uzrastima stvoriti dvije ili čak tri ministrantske grupe. Cilj ovakve prakse je odvojiti početnike i one „napredne“, a isto tako i onu manju djecu i veće adolescente, te onemogućiti im da jedni druge ometaju. Inače, u Katoličkoj Crkvi postoji i praksa postojanja odraslih akolita – ministranata. *Akolitat* je po sebi časna i odgovorna služba koju mogu i trebaju obnašati i odrasli ljudi, a ne samo djeca. Kod nas je nekako postalo uvriježeno mišljenje i praksa kako ministriranje po sebi spada isključivo na osnovnoškolce.

2. Čitači u župi

Dobro je u župi pripremiti i dječake i djevojčice, kao i odrasle, da uvijek bude onih koji će biti sposobni *jasno, glasno i dostojanstveno* čitati riječ Božju.

Tu je dobro imati razne skupine čitača.

Nakon pripreme trebalo bi napraviti jednu svečanost u župi i kroz mali obred podijeliti im ovlast čitača tj. *lektora* u crkvi.

Mnoge župe već imaju posebnu odjeću za čitače, što je vrlo prikladno – dakako, gdje je to moguće prirediti ili nabaviti.

I za čitače bi bilo prikladno na župi organizirati redovite sastanke. Slično kao i u slučaju ministranata, osim uvježbavanja samog čitanja, ovi bi susreti trebali biti i prigoda za upoznavanje, druženje, ali napose za pouku, odgoj i rast u vjeri; jer prikladno je da oni koji naviještaju riječ Božju u Crkvi, istu i razumiju te da žive u skladu s njom.

3. Liturgijsko pjevanje

Da bi se u župi lijepo doživjela liturgijska slavlja, važno je imati animatora liturgijskog pjevanja koji će organizirati zajednicu pjevača kako bi svojim pjevanjem slavili Boga i stvarali ugodno ozračje kod vjernika koji sudjeluju na liturgiji. Ovdje je važno

podsjetiti kako *sveto pjevanje* ne predstavlja tek ukras liturgije nego njezin sastavni i neotuđivi dio (SSC 112). Stoga, organiziranje i poticanje rada župskih zborova predstavlja po sebi jednu od uopće najvažnijih pastoralnih aktivnosti na našim župama.

- a) **Dječji zbor:** djeca i mladi su posebno zahvalni ako ih se pouči i angažira da svojim pjevanjem slave Boga u liturgiji. Istina, nije ih lako okupiti i uvježbati, ali svi koji su s djecom radili znaju da su djeca radosna kad mogu sudjelovati. Naravno, dobro organiziran i uvježban dječji zbor kadar je na kraju unijeti veliku dozu živosti i svježine u liturgijskim slavljinama župne zajednice.
- b) **Mješoviti župski zbor:** Vrlo je vrijedno ako je moguće u župi okupiti mješoviti zbor koji će uvježbavati tradicionalno liturgijsko pjevanje Crkve i tako, na najprikladniji način, uveličavati svetu liturgiju. Naime, dječji zborovi, kao i zborovi mladih, s obzirom na svoju nježnu dob i živahan temperament, skloni su birati repertoar i glazbene instrumente koji se i ne uklapaju uvijek najbolje u tradiciju i specifični način pjevanja Katoličke Crkve. Stoga je itekako važno da svaka župa, ako je to ikako moguće, ima i jedan odrasli mješoviti župski zbor koji će njegovati *gregorijanske napjeve, klasičnu crkvenu polifoniju*, kao i prikladne tradicionalne hrvatske *pučke popijevke*, i sve to zajedno uz pratnju *orgulja* koje imaju povlašteno mjesto u liturgijskoj glazbi Crkve (SSC 116; 120).
- c) **Sudioništvo svih vjernika u svetom pjevanju:** Saborski dokumenti potiču jedno aktivnije sudjelovanje svih vjernika u liturgijskom slavlju, a što po sebi upravo uključuje i spomenuto sveto pjevanje (SSC 114). U ovom smislu, župski zborovi bi trebali izbjegavati onaj „koncertni“ pristup kod liturgijskih slavlja. Oni nisu tu da *fasciniraju* nazočne vjernike svojim umijećem i zahtjevnim repertoarom nego da ih *animiraju* kako bi se i sami priključili svetom pjevanju. Kako bi u tome uspjeli, trebalo bi se pobrinuti da svi okupljeni vjernici na sv. misi imaju i pristup tekstovima pjesama. Za ovo nije nužno nabavljati stotine službenih pjesmarica. Razumljivo je da bi to predstavljalo značajan trošak za mnoge naše župe. Osim toga, u ovom slučaju dio pjesmarica bi neminovno nestao, kao što bi dio oštetila mala djeca. Stoga se u župskoj režiji mogu i puno jeftinije prirediti improvizirane male pjesmarice koje sadrže barem one pjesme koje se već najčešće izvode u dotičnoj crkvi tijekom liturgijskih slavlja. Na nekim župama se u ovom smislu prakticira projiciranje tekstova pjesama uz pomoć projektora. Ovo izgledno jeste najpraktičnije moguće rješenje, ali svakako ne najbolje, jer na ovaj način okupljeni vjernici počinju više pratiti što se događa na zidu crkve nego na oltaru.

4. Izvanredni djelateli pričesti

U većim župama sve se više pokazuje potreba za izvanrednim djelateljima pričesti. Posebno se ukazuje potreba prigodom velikih svetkovina kao što su Božić i Uskrs. Na osobit način, ova se tematika tiče župa u kojima je svećenik (župnik) sam – bez pomoći župnog vikara ili pastoralnog suradnika – a naroda koji dolazi na pričest je puno, pa ova služba zauzme dosta vremena i zna se poprilično oduljiti. Zato je potrebno predložiti kandidate koji bi se pripremili pod vodstvom nekog stručnog liturgičara te dobili ovlast da u župi budu izvanredni djelateli pričesti, barem kada su veće potrebe.

5. Župska pastoralna i ekonomska vijeća

O ovom projektu u župama bilo je riječi u *Biltenu Sinode* br. 5. str. 21-23. Zato ovdje neću posebno razrađivati ovu tematiku, ali potičem da se ponovno uzme ovaj tekst, posebno prouči i konkretizira optimalno u skladu s prilikama na terenu.

6. Razne udruge u župi

Kada su ljudi zajedno onda se osjećaju jačima. Zato Crkva preporučuje da se u župskim zajednicama organiziraju razne grupe, odnosno udruge koje bi bile pod vodstvom župnika. Osim toga, u katoličkoj pastoralnoj teologiji se ponekad govori o načelu „minimalistima pružiti minimalno, a zahtjevnima dati ono zahtjevno“. S ovim se želi reći kako naglasak u pastoralnom radu treba biti u radu s onim vjernicima koji žele svoju vjeru živjeti na aktivan i zauzet način, ne prisiljavajući pri tome one manje zainteresirane. No, na ovaj način se ujedno formira ona zdrava vjernička baza koja će kroz zajednički rad sa svećenicima pružati i određene pozitivne apostolske poticaje prema onoj široj vjerničkoj bazi. To i jest otprilike osnovni smisao *apostolata laika*. Formirani laici nisu tu da bi se „gurali“ sa svećenicima nego da bi bili produžena ruka Crkve prema vanjskom svijetu.

Ovdje samo navodim neke primjere izgrađivanja zajedništva i udruživanja – osim onih koji već postoje u raznim župama:

- a) **Razne molitvene grupe i zajednice:** Dobro je da u katoličkim župama djeluje neka molitvena grupa ili zajednica, obavljajući i šireći tako prijeko potreban apostolat molitve. Kod osnivanja ovakvih grupa i zajednica treba pristupati *razborito* i *temeljito*. Naime, mnoge ovakve zajednice predstavljaju dio neke šire molitvene

mreže ili pokreta s vlastitim statutima, pravilima i hijerarhijom. Zato se ovdje i poziva na razboritost i temeljitost, u svrhu izbjegavanja kasnijih nepotrebnih trzavica na relaciji župa-dotični pokret. Cijelu stvar treba dobro upoznati i s drugima se posavjetovati. Također, ponekad se u katoličkoj javnosti zna čuti o djelovanju nekih *samozvanih katoličkih duhovnika* koji zapravo nemaju nikakve veze niti sa službenom crkvenom hijerarhijom, niti s nekim od *priznatih* katoličkih molitvenih pokreta i zajednica. Upravo zbog takvih i sličnih razloga dobro je da djelovanje molitvenih grupa i zajednica bude vezano uz strukture župe, a ne mimo nje.

- b) **Biblijska grupa:** Već smo kroz rezultate I. sinodske ankete konstatirali kako većina naših katoličkih domova posjeduje tiskanu verziju Svetog pisma, no kako se isto vrlo slabo i rijetko čita. Kao elementarni izvor sadržaja naše vjere, redovito čitanje Svetoga pisma predstavlja nezaobilaznu dužnost i potrebu kršćanskih vjernika. Stoga je u našim župama itekako potrebno raditi na podizanju svijesti o naznačenoj dužnosti i potrebi. U tom smislu, neke naše župe su već poduzele različite aktivnosti (zajedničko čitanje Biblije u korizmeno i adventsko vrijeme i sl.), međutim, svakako je potrebno raditi i na formiranju biblijskih grupa koje bi mogle kontinuirano djelovati na našim župama. Ovakvu grupu treba voditi teološki obrazovana osoba (svećenik ili katehist), jer pored samog čitanja Svetoga pisma, cilj je vjernicima pružiti i odgovarajuće prateće tumačenje Božje riječi.
- c) **Novinarska sekcija:** Temeljna zadaća novinarske sekcije jest promidžba *vjerskog tiska* te izrada *župskog listića*. Pomalo je i fascinantno da su kod nas prije, u puno težim tehničkim uvjetima, mnoge župe redovito izdavale svoj župski listić, dok danas u vrijeme moderne i vrlo pristupačne birotehničke opreme ova praksa praktično iščezava. Župski listić se bavi temama i informacijama vezanim za život župe. Na ovaj način se može lijepo prezentirati sve ono čime se župa bavi, te se ujedno mogu prenijeti i neki zanimljivi i važni sadržaji iz ostalog vjerskog tiska, pa na taj način poraditi na njegovom predstavljanju i promociji. Osim toga, župski listić po sebi rješava i vrlo čest problem *predugih župskih oglasa* na kraju mise.
- d) **Razni uzrasti mladih:** S mladima se puno toga može i treba raditi, počevši od župskog vjeronauka, preko već spomenutog ministrantskog zbora, crkvenog pjevanja itd. Danas u našoj nadbiskupiji već postoje etabrirane strukture koje se bave formiranjem mladih *animatora, volontera* itd. Ovdje se otvaraju različite mogućnosti u smislu da mladi ljudi budu ne samo dublje vezani za župu, nego i to da postanu vrijedni i korisni pomoćnici i suradnici u nekim pastoralnim aktivnostima i akcijama.

- e) **Različite obiteljske udruge:** Brak i obitelj su u današnje vrijeme osobito ugroženi te im treba posvetiti osobitu pozornost. Također, ne smijemo zaboraviti i to da je cijela naša Sinoda Vrhbosanske nadbiskupije upravo posvećena temi braka i obitelji. Već smo u dosadašnjem tijeku Sinode dokučili kako bi ubuduće trebalo raditi znatno intenzivnije na području obiteljskog pastoralala. U tom smislu, spominjali smo unapređenje programa *priprave za brak*, ali i o gorućoj potrebi *praćenja* braka i obitelji. Tako, može se govoriti o formiranju različitih obiteljskih grupa i zajednica koje bi djelovale pri župi: mlade obitelji, obitelji s puno djece, obitelji s djecom s teškoćama u razvoju itd.
- f) **Volonteri:** *katoličko volontiranje* se ne odnosi samo na one mlade. Volonter može biti svaka sposobna i zainteresirana osoba. Ovdje se također otvara veliki broj pastoralnih mogućnosti. Na primjer, na našim župama, osobito onim gradskim, danas je puno starih i usamljenih osoba. Mnogima od njih je život već ljepši ukoliko ih danas netko posjeti i malo porazgovara s njima. Odrasli volonteri mogu itekako biti od pomoći i u radu s mladima. Također, kako je već bilo govora, crkve u velegradskim sredinama danas se počesto susreću s problemom turista koji vole šetati i fotografirati po crkvi dok traje misa, ili slično, tu su i neki očito marginalni vjernici koji tijekom mise upadnu u crkvu, obiđu sve oltare, malo se pred svakim pomole i iziđu vani. I jedni i drugi ometaju vjernike i svećenike u molitvi. U ovom smislu se može razmišljati i o formiranju neke vrste *redarske službe*, koja bi diskretno i ljubazno mogla upozoravati ovakve da se suzdrže od svojih aktivnosti, barem dok traje sv. misa.
- g) **Karitativna grupa:** O ovome je već bilo riječi. Župsko pastoralno vijeće bi, između ostalog, trebalo biti središte i polazište župskog Caritasa. Čini se da zbog brojnih neugodnih iskustava u ratu i poraću mnogi naši svećenici baš i ne preferiraju ovu temu. No, ovdje ponavljamo: uloga župskog Caritasa nije u stvaranju problema župniku, nego sasvim obratno, da ih se sačuva od problema! Kome, koliko, i na koji način pomoći je uglavnom prezahtjevan izazov samo za jednu osobu. Stoga, bilo kakva karitativna aktivnost zahtijeva angažman više osoba, a na koncu i angažman cijele župske zajednice.

Kako sam naglasio na početku, ovdje se radi prvenstveno o *prijedlogu* različitih oblika suradnje svećenika i laika u životu i radu župske zajednice. Naznačene prijedloge treba promisliti u kontekstu naše aktualne situacije, te ih usporediti s postojećim isku-

stvima suradnje na našim župama. Ovo će ujedno biti i tema vijećničkih izvještaja tijekom narednih dekanatskih zasjedanja (20. svibnja 2017.). Dakle, do tada bi župnici trebali poraditi zajedno sa župskim pastoralnim i ekonomskim vijećima na ovoj temi. Pri tome nas osobito zanimaju dva sljedeća pitanja: *Kakvo je stanje na dotičnoj župi glede dosadašnje suradnje svećenika i laika, te postoji li kakav konkretan plan i prijedlog o unapređenju naznačene suradnje?*

Vinko kard. Puljić, nadbiskup vrhbosanski

ULOGA I MJESTO LAIKA U CRKVI

Riječ *laik* dolazi od grčke riječi *laòs*, od koje je zatim izveden pridjev *laikòs*, a njome se u Svetom Pismu Staroga zavjeta označavao *Božji narod*, naspram *èthne – poganskih naroda*. U današnje vrijeme, riječ *laik* podrazumijeva i neke neugodne konotacije s obzirom na ono učestalo pejorativno tumačenje: *neuk, nestručan*.¹ Stoga se ova riječ na hrvatskom govornom području neko vrijeme pokušala prevesti s onim „svjetovnjak“, što i nije uspjelo, s obzirom da je dobar kršćanski vjernik sve drugo osim svjetovnjak. Također, nije uspjela niti ona korektnija solucija „pućanin“, vjerojatno zbog nedostatka pojmovne distinkcije između pućanina-vjernika od bilo kojeg drugog pućanina. Tako se u hrvatskom jeziku na kraju ipak ustalio pojam „laik“ i to za sve one katolićke vjernike koji nisu ni *klerici*, ni *redovnici* (usp. LG 31).

Živopisna i, pokatkad, napeta povijest

Jezićka napetost u kontekstu definiranja pojma „laik“ odraz je, vrlo moguće, jedne suštinske napetosti u kontekstu položaja vjernika-laika u Crkvi. Naime, njihov položaj se kroz povijest poprilićno mijenjao. U nekim razdobljima se moglo govoriti o potpunoj ravnopravnosti laika i klerika. U nekim razdobljima, klerici su izrazito dominirali nad laicima, međutim, bilo je i vremena kad je bilo obratno. Pri tome čak ne mislimo samo na onu specifićnu *laićku investituru* Srednjeg i Novog vijeka, tj. na situaciju u kojoj je plemstvo krojilo crkvenu personalnu politiku. Dominacija laika nad klericima se pokatkad spominje i u kontekstu ranog kršćanstva – gdje su sami vjernici birali i postavljali svoje klerićke starješine. Ostatci takve prakse i dan danas se, recimo, mogu sresti kod *Siro-Malabari (Tominih)* kršćana u Indiji, a pokušavaju se ponegdje ponovno nametnuti i na Zapadu. Pod ovim osobito mislimo na onu situaciju potpune dominacije *župskog pastoralnog i ekonomskog vijeća* nad *župnikom* i uopće svećenstvom.

Napetosti između vjernika-laika i klera znale su u povijesti biti toliko velike da su zbog njih ponekad izbijali i krvavi oružani sukobi. Tu naroćito mislimo na one gorljive i radikalne *laićke pokrete* u Italiji – s početka drugog tisućljeća, ali i na neke druge.²

¹ Usp. Tomislav IVANČIĆ, Uloga laika u Crkvi prema II. vat. saboru, *Crkva u svijetu*, 1 (1978) 7-18, pitanje 7.

² Usp. Roberto RUSCONI, *Upravljanje Crkvom. Pet izazova za papu Franju* (Zagreb: KS, 2014), 32-40.

Stoga mislim da nisu u pravu oni koji sagledavaju povijest Crkve kao povijest potpune dominacije klerika nad laicima. Na kraju krajeva, ne smijemo zaboraviti ni to da u Crkvi laici rađaju klerike, a ne obratno. Međutim, s povijesnog aspekta, itekako se može govoriti o problemu posvemašnje *rastavljenosti* klerika i laika. Takva situacija se ustalila u Crkvi već tamo negdje u IV. st., te će s vremenom doći do toga da se pri bilo kakvom spomenu Crkve prvenstveno misli na uniformirane klerike i redovnike.³

Novi, zapravo, izvorni pristup

Drugi vatikanski sabor će u svojoj Dogmatskoj konstituciji o Crkvi („Lumen gentium“) dosta prostora posvetiti položaju i ulozi vjernika-laika. Otprilike, i sažimajući, tu se daju uočiti dva bitna naglaska:

Kao prvo, govori se o *jednakosti u dostojanstvu* vjernika-laika naspram drugih vjernih staleža u Crkvi. Možda je važno naglasiti kako II. vat. sabor pri tome nije izmišljao nikakvu novu nauku, nego se jednostavno pozivao na biblijsku objavu. „Jedan je, dakle, izabrani Božji narod: ‘Jedan Gospodin, jedna vjera, jedan krst’ (Ef 4, 5); zajedničko je dostojanstvo udova zbog njihova preporoda u Kristu, zajednička milost djece, zajednički je poziv na savršenstvo, jedno spasenje, jedna nada i nepodijeljena ljubav. Nema, dakle, nikakve nejednakosti u Kristu i u Crkvi s obzirom na podrijetlo i narodnost, na društveni položaj i spol, jer ‘nema ni Židova ni Grka, nema ni roba ni slobodnjaka, nema ni muškarca ni žene. Svi ste vi naime ‘jedno’ Kristu Isusu’ (Gal 3, 28; usp. Kol 3, 11)“ (LG 32). Dakle, u Crkvi prevladava jednakost dostojanstva i jednakost cilja, jer svi su u njoj podjednako pozvani na svetost.

Kao drugo, u kontekstu različitosti službi unutar Crkve, ističe se *svjetovni značaj* laika. Da bismo jasnije predstavili što to znači, trebalo bi spomenuti i one dvije uobičajene opasnosti za vjernike-laike. Jedna opasnost je da se previše prepuste utjecajima svijeta, te da manje-više odstupe s puta vjere. Druga opasnost je prvoj suprotna: da se vjernici-laici prezirući ovaj svijet isuviše vežu uz kleričke ili redovničke strukture Crkve. Nasuprot tome, vjernici-laici su pozvani da živeći i radeći u svijetu svjedoče Krista: „Zadaća je, pak, laika, po vlastitom pozivu, tragati za Božjim kraljevstvom baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Božjemu. Oni žive u svijetu, to jest u svim i u pojedinačnim službama i poslovima svijeta te u uobičajenim uvjetima obiteljskoga i društvenoga života, kojima je njihov život na neki način protkan. Bog ih ovdje poziva

³ Usp. Isto, 30-32.

da obnašajući svoju vlastitu dužnost i vođeni evanđeoskim duhom, tako reći iznutra poput kvasca, pridonosi posvećenju svijeta te tako u prvom redu svjedočanstvom svojega života, blistajući vjerom, nadom i ljubavlju, drugima očituju Krista. Njima dakle, na osobit način pripada tako rasvijetliti i urediti vremenite stvari, s kojima su tijesno povezani, da one bivaju i rastu u skladu s Kristom te budu na hvalu Stvoritelju i Otkupitelju“ (LG 31). Ranokršćanski pisac i teolog Tertulijan mogao je već početkom trećeg stoljeća zaključiti sljedeće: „Ono što je duša u tijelu, to su kršćani u svijetu.“ Međutim, dalje piše Tertulijan u svojoj „Apologiji kršćana“ (42), pri tome kršćani ni na koji način ne strše iz svijeta: „Živimo kao i drugi muškarci i žene. Idemo na Forum, tržnice, kupališta, dućane, tvornice, odmarališta, sajmove, i sve ostale poslovne zone. I mi smo mornari poput vas, služimo u vojsci, sudjelujemo u proizvodnji i prodaji; štoviše, proizvode svoga rada stavljamo vama na uslugu.“

Ovo svakako ne znači da vjernici-laici ne bi smjeli nikako obavljati i neke službe i dužnosti koje u Crkvi tradicionalno spadaju na klerike, baš kao što – obratno – klerici pokatkada mogu obnašati i neke svjetovne službe. Danas, naime, postoji mnogo uspješnih primjera i za prvo i za drugo. Umjesto toga, ovdje se više pozivamo na već spomenutu *jednakost dostojanstva i cilja*, kao i na pripadajuću različitost službi. A na osnovi toga bi dalje trebalo graditi *duh suradnje*, a ne *duh zamjene identiteta*. Albert Camus reče da je čovjek jedino biće koje ne želi biti ono što jeste, a antička filozofija je još davno prije toga ustvrdila kako sve stvari u prirodi – uključujući tu i čovjeka – teže k tome da se s vremenom pretvore u vlastitu suprotnost (*enantiodromija*). Upravo su se ove tendencije i mogle primijetiti na Zapadu u postkoncilsko vrijeme: mnogi, i klerici i vjernici, kao da više nisu htjeli biti ono što jesu, pa se u skladu s tim dogodila i jedna neugodna *klerikalizacija laika i laicizacija klerika*.

Upadati jedni drugima u vlastito područje svakako nije rješenje ni za Crkvu ni za svijet, čak štoviše, neki eminentni autori procjenjuju da je upravo to put *krize i kaosa*. Francuski kultur-antropolog René Girard u tom smislu govori o strašnoj *krizi razlika* koja tendira prema nekontroliranom društvenom kaosu. Naime, svako društvo, da bi moglo normalno funkcionirati i opstati, mora održati u sebi fine kulturološke razlike, što će reći: mora se znati tko što radi i tko je za što stručan i odgovoran. Kada ljudi prestanu poštivati jedni druge u njihovim pripadajućim vlastitostima i stručnostima, jedini način da se ponovno uspostave nužno potrebne kulturološke razlike jest sila. Ne kaže uzalud sv. Pavao još u svoje vrijeme: „Svatko neka ostane u onome zvanju u kojemu ga je zatekao Božji poziv“ (1 Kor 7, 20). Zgodno je ovdje možda spomenuti i onu jednu anegdodu iz života svetog župnika Arškog – Ivana Marie Vianneya. Slušajući svečeve

propovijedi i gledajući općenito njegov svijetli lik i djelo, u ta rušilačko sekularna vremena obrati se Bogu i jedan pukovnik francuske vojske. Ovaj zatim dođe svecu i kaza mu kako on želi sve napustiti te postati skromni monah. Svetac mu odgovori da on treba ostati u vojsci, jer vojsci itekako trebaju plemeniti i poštteni ljudi kao što je on.

Kako već rekosmo, danas je posve normalno da vjernici-laici pokatkad obnašaju i neke dužnosti koje su tradicionalno obavljali pretežito klerici. U tom smislu, sve češće susrećemo laike kao profesore na teološkim učilištima ili čak kao ravnatelje nekih biskupijskih službi i ureda. Isto tako, pokatkad i svećenici obnašaju neke dužnosti u svjetovnim vodama. No, važno je naglasiti kako bi i ovo prvo, i ono drugo uvijek trebalo biti plod *odluke Crkve*, a ne posljedica *individualnih prohtjeva*. Naime, Crkva ne samo da je zajednica; ona je živo *tijelo* (usp. 1 Kor 12, 12-29)! A svako živo tijelo, bez obzira je li biološko ili društveno, podrazumijeva *sinkronizirano djelovanje* svih organa i udova, te njihovu podložnost zajedničkoj glavi. Zato jedan radikalni individualizam nikad nije dobrodošao u Crkvi, bez obzira na to radilo se pri tome o onom laičkom ili kleričkom individualizmu.

Narod svećenički

U Crkvi se govori o postojanju dva različita svećeništva. Jedno je *ministerijalno* – kleričko, a drugo je *opće svećeništvo krštenih*. Oba svećeništva proizlaze iz onog jedinog istinskog svećeništva – Kristovog. „A vi ste rod izabrani, kraljevsko svećenstvo, sveti puk, narod stečeni da naviještate silna djela Onoga koji vas iz tame pozva k divnom svjetlu svojemu; vi, nekoć Ne-narod, a sada Narod Božji; vi Ne-mili, a sada Mili“ (1 Pt 2, 9-10).

Upravo zbog ove esencijalne ucijepljenosti u otajstvo Kristovo, svaki vjernik-laik participira na Kristovoj trostrukoj službi: *svećeničkoj, proročkoj i kraljevskoj*:

„Laici imaju udjela u Kristovu svećeništvu: s njim sve više sjedinjeni, oni razvijaju *milost krštenja i potvrde u svim dimenzijama osobnog, obiteljskog, društvenog i crkvenog života, te tako ostvaruju poziv na svetost upućen svim krštenima (...)* Po svojem proročkom poslanju, laici su također *‘pozvani da svemu, usred ljudskog društva budu Kristovi svjedoci’ (...)* Po svojem kraljevskom poslanju, laici imaju moć da *samoprijegom i svetošću života u sebi i u svijetu pobijede kraljevstvo grijeha*“ (KKC 941-943).

Pokušat ćemo s par jednostavnih primjera potkrijepiti što ovo potonje znači na svakodnevnoj praktičnoj razini: Uzmimo na primjer euharistijsko slavlje. Bez svećenika odnosno biskupa nema ni sv. mise. Ali, zapravo je nema ni bez sudjelovanja vjernika-laika. Posve samostalno i bez naroda, Crkva dopušta svećeniku slaviti euharistijsku

žrtvu samo u nekim iznimnim okolnostima. Inače, uobičajeno, svećenik ne bi trebao slaviti sv. misu bez sudjelovanja „barem kojeg“ vjernika (CIC – kan. 906). Zašto? Sv. misa je slavlje, a nitko normalan ne slavi nešto posve sam. No, i više od toga, sv. misa je komunikacija/dijalog. Na ono „Gospodin s vama“ mora doći i jedan povratni „I s duhom tvojim“. U ranoj Crkvi, nekršteni katekumeni su smjeli sudjelovati samo na „službi riječi“. Tada bi ih prezbiter blagoslovio i otpustio, a dalje su mogli sudjelovati samo kršteni vjernici. Tako se postupalo iz uvjerenja da je euharistija posve svećenička stvar. Samo-žrtvi velikog svećenika – Krista – mogao je prisustvovati samo kršteni svećenički narod. Ostalima je pristup bio zabranjen. Stoga je danas očito potrebno mnogo raditi na razumijevanju vlastite uloge i dostojanstva kod laika. Naš prosječni vjernik kaže da je „bio“ na sv. misi ili da ju je pobožno „saslušao“, što će reći da on sam sebe nerijetko doživljava tek kao *statista*, *pasivnog gledatelja* ili *slušatelja* na sv. misi.

Drugi primjer: Naviještanje vjere drugima je apostolska stvar, a svaki vjernik je po sebi pozvan da svjedoči i brani svoju vjeru. Da nema udjela u Kristovu svećeništvu, niti bi laik mogao što naviještati, niti bi mu Crkva to dopustila.

Treći, i moguće ponajbolji mogući primjer je bl. Ivan Merz. Da, prvi službeno proglašeni bosanskohercegovački blaženik nije bio ni biskup, a ni svećenik, redovnik ili redovnica nego jedan uzorni vjernik-laik. Često ga zbog toga nazivaju i „svetac s kravatom“. Rođen u Banja Luci 1896., u građanskoj obitelji, u okruženju bujajućeg *modernizma* onog vremena, gdje se vjera u Boga sve više počinje gledati kao nešto nazadno i reakcionarno. Ivan je s vremenom rastao intelektualno, ali i vjerski. Doktor znanosti, poznavatelj 10 jezika, ali i neumorni tražitelj Boga u svojem životu. Na čelu *Hrvatskog orlovskog saveza* će učiniti mnogo za hrvatsku katoličku mladež, a samu katoličku vjeru će shvatiti kao svoje životno zvanje. Nije dugo živio (...) u 32. godini života se ozbiljno razbolio, i prikazujući se kao žrtva Bogu, uzorno je preminuo, ostavljajući neizbrisiv trag u Crkvi u Hrvata dvadesetog stoljeća, pa sve i do naših dana.

Bl. Ivan Merz me potiče da na kraju ovo malo razmišljanje o ulozi i poslanju laika završim s onom „redateljskom“ maksimom: „Ne postoje velike i male uloge; postoje samo veliki i mali glumci!“ Prvo pitanje ni za Crkvu nije: Što radiš, nego kako radiš!?

vlč. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

NAČINI I SVRHA UDRUŽIVANJA VJERNIKA LAIKA

„Poštuj život, svaki ljudski život, brani ga, voli ga i služi mu! Samo ćeš na tom putu naći pravdu, razvitak, istinsku slobodu, mir i sreću.“ (sv. Ivan Pavao II. – „Evangelium Vitae“)

Kršćanski vjernici su se od najstarijih vremena međusobno udruživali radi vršenja nekog zajedničkog apostolata ili kakvog drugog dobra.

U tom smislu ćemo najprije spomenuti tzv. *bratovštine*. Bratovštine (*confraternitates*) imaju dugu tradiciju u Katoličkoj Crkvi. Osnivane su obično u ratnim vremenima ili tijekom drugih pogibljivi i nepogoda, a nastajale su iz vjerničkog osjećaja kako se spomenute nevolje mogu nadvladati isključivo zajedničkim naporima i snagama. Nažalost, tijekom 18. i 19. st. europski vladari će raspustiti mnoge od njih. Naime, s vremenom su neke bratovštine postale toliko snažne i utjecajne da su carevi i vladari vidjeli u njima izravnu prijetnju za svoju vlast.

Po pravilu, svaka bratovština mora imati vlastiti statut – *matrikulu*, koju potvrđuje lokalni biskup, svog *sveca zaštitnika*, članove – *bratime*, i svoju specifičnu nošnju. Kako već rekosmo, uslijed povijesnih okolnosti bratovštine više nisu toliko česta pojava među katoličkim vjernicima. Na hrvatskom govornom području ponešto ih više možemo susresti i danas, prvenstveno u Dalmaciji, no ovdje ih općenito spominjemo radi primjera kako mala skupina pobožnih entuzijasta s vremenom može stvoriti uistinu silna i velika djela.

Današnji crkveni zakonik (CIC) u smislu udruživanja vjernika laika govori prvenstveno o *vjerničkim društvima (consociationes)*. „U Crkvi ima društava različitih od ustanova posvećenog života i družba apostolskog života, u kojima vjernici, bilo klerici, bilo laici, bilo klerici i laici zajedno, zajedničkim djelovanjem teže njegovanju savršenijeg života ili promicanju javnog bogoštovlja ili kršćanskog nauka ili drugih djela apostolata, kao što su pothvati evangelizacije, vršenja djela pobožnosti ili dobrotvornosti te prožimanje vremenitog reda kršćanskim duhom“ (kan. 298., § 1). Pri tome Crkva osobito potiče vjernike da postaju članovi onih društava koje je osnovala ili preporučila mjerodavna crkvena vlast (§ 2).

Vjernička društva po sebi mogu biti *javna i privatna*. Javna su ona koja osniva mjerodavna crkvena vlast. Sveta Stolica osniva opća i međunarodna društva; za razinu pojedine države, vjernička društva osniva biskupska konferencija, a u okvirima pojedinih dijezeza – mjesni biskup. Vjernici također mogu slobodno osnivati društva i na temelju

međusobnog privatnog dogovora. Takva društva se zovu privatna. Da bi bila priznata od mjerodavne crkvene vlasti, ova mora imati uvida u statut društva. Također, po crkvenom zakonu niti jedno društvo nema pravo koristiti prefiks „katolički“ bez dopuštenja mjerodavne crkvene vlasti (usp. kan. 299.-326.).

Ukoliko se govori striktno o *laičkim društvima*, crkveni zakon preporučuje da se ovakva društva osobito trebaju posvetiti *širenju i njegovanju kršćanskih vrijednosti* u okvirima svjetovnog reda. Osim toga, ovakva društva bi trebala uvijek *njegovati dobre odnose* i s drugim vjerničkim društvima, što znači da se različita vjernička društva nikad ne bi trebala međusobno doživljavati na *rivalski i konkurentski* način. Također, voditelji ovakvih društava bi trebali voditi brigu u prikladnoj vjerničkoj formaciji i odgoju svojih članova (usp. kan. 327.-329.).

Kada govorimo o povijesti vjerničkih društava na našim prostorima, treba spomenuti da je i apostolat – prije spomenutog – blaženog Ivana Merza bio najtješnje povezan s jednim takvim društvom – Hrvatskim orlovskim savezom. Ovo društvo, utemeljeno 1923., brižno je njegovalo kršćanski duh i vrijednosti, ali bavilo se i promoviranjem sportskog života i aktivnosti među mladima. Ovo, kao i neka druga hrvatska vjernička društva iz prve polovice XX. stoljeća, suočit će se najprije s brojnim opstrukcijama od srpskog dvora da bi zatim bila i potpuno dokinuta s dolaskom komunista na vlast. Nakon posljednjeg rata na našim prostorima, te s uspostavom demokratske vlasti, neka od ovih društava će biti nanovo osnovana, a pojavit će se i neka nova.

Naravno, u kontekstu vjerničkih društava spominjemo i postojanje različitih građanskih udruga koje i pored nekih kulturnih ili vremenitih ciljeva također njeguju i kršćanske vrijednosti; npr. HKD *Napredak*, UHPD „Sv. Anto“ i sl.

Široko polje djelovanja

Ako bi pokušali definirati kakve bi nam to vjerničke udruge danas trebale, odnosno, kojim bi se one poljima djelovanja mogle baviti, mogli bismo se odmah prisjetiti onoga što smo već nekad ranije govorili: Naime, izgledno je da u današnjem svijetu ima više udruga koje se bave pravima životinja nego ljudskim pravima. Nasuprot tome, sveti papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici „*Evangelium Vitae*“ iz 1995. kaže: „Poštuj život, svaki ljudski život, brani ga, voli ga i služi mu! Samo ćeš na tom putu naći pravdu, razvitak, istinsku slobodu, mir i sreću.“ Dakle, vjernička društva danas bi svoje primarno polje djelovanja izgledno trebala tražiti u svemu onome što ima veze s *kulturom života i zaštitom ljudskoga bića*:

- promocija kršćanskih vrijednosti,
- zaštita vjerničkih prava,
- zaštita – uopće – ljudskih i radničkih prava,
- zaštita prava nerođene djece,
- promocija trezvenosti (borba protiv različitih oblika ovisnosti),
- promocija zdravog načina života,
- mir i pomirenje,
- zaštita obiteljskih prava i vrijednosti,
- promocija zdravih kulturoloških sadržaja koji nikoga ne vrijeđaju,
- zaštita ugroženih kategorija stanovništva itd.

U svezi ovoga, mogli bismo postaviti i jedno drugo pitanje: Zašto sve ovo spominjemo u kontekstu vjerničkih društava, a ne generalno u kontekstu Crkve? U dosadašnjem tijeku Sinode mogao se steći dojam kako brojni naši vjernici prvenstveno od klerika očekuju jedan širi i aktivniji društveni angažman, međutim, ovo je poprilično kontraverzno područje, jer postoji također veliki broj vjernika koji ovako nešto uopće ne očekuje. Potonji vide svećenika prije svega kao *služitelja oltara*, kao čovjeka *molitve, duhovnosti i duhovnog vodstva*, te s popriličnom dozom *sumnje i zabrinutosti* gledaju na one svećenike koji su na izrazitiji način društveno aktivni i angažirani. Zapravo bi na ovu temu bilo zanimljivo napraviti jednu anketu upravo o tome kako danas prosječni vjernik doživljava svećenika i što sve očekuje od njega. No, i bez takve ankete, potpuno je jasno da postoje brojna područja ljudskog života i rada o kojima su vjernici-laici kompetentniji i adekvatniji za govoriti od svećenika. Kako smo već ranije spominjali, majka Crkva drži kako bi se u njoj svi vjerski staleži trebali baviti prvenstveno svojim, a ne nečijim tuđim poslom.

Duhovna pozadina vjerničkih društava

Za kršćansku tradiciju zajedništvo nije samo nekakva emotivna i praktična ljudska potreba. Ono je *ontološki i životvorni princip!* Već smo nekad pisali o tome da naš Bog nije nekakav ekscentrični kozmički usamljenik, koji bi od drugih zahtijevao ljubav, a sam je pritom ne bi živio. Naprotiv, naš Bog je u ljubavi življeno zajedništvo osoba – Presveto Trojstvo. Vjerojatno zbog ovoga razloga Isus i nije nikad obećao svoju živu

prisutnost izdvojenim pojedincima. Ne, on izričito kaže: „Gdje su dvojica ili trojica sabrana u moje ime, tu sam i ja među njima“ (Mt 18, 20). Ili, slično – posljednja rečenica Matejevog evanđelja: „I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta“ (Mt 28, 20). Dakle, „S VAMA“, a ne „S TOBOM“.

Stoga, trebamo biti vrlo oprezni kad pričamo o *individualizmu* u današnjem svijetu, jer nije to samo nekakav „njihov“ individualizam u pitanju nego i naš osobni. Današnja kršćanska duhovna ponuda je prepuna nekakvih duhovnosti u kojima čovjek prvenstveno ima nešto na sebi i sa samim sobom činiti. Ovakva tendencija ustvari započinje već u Novom vijeku, i danas se u tom smislu počesto zna „optuživati“ sv. Tomu Kempenskog.

Bilo kako bilo, zasigurno ostaje i dalje na snazi ono da je naš Bog „zajedništvo“ te da se najbolje očituje tamo gdje su i ljudi zajednica.

vlč. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

O VREMENU, MOGUĆNOSTIMA I PRILIKAMA...

Živimo u vremenu i društvu u kojima se stalno govori kako se nema vremena i mogućnosti. Čak ako se od ovoga prethodnog ponešto i nađe, onda se počinje govoriti o nedostatku pameti. No, je li ovo uistinu sve tako ili se tek radi o naučenom subjektivnom dojmu pojedinaca, ali i cijelih društvenih grupa i zajednica?

Često čujemo, a i sami kažemo, ono da se „nema vremena“. Dobro, to je nerijetko i svojevrсни izgovor prilikom izbjegavanja društva dosadnih ili neugodnih ljudi. Također, na isti način se uspješno izbjegavaju i neke neželjene inicijative i možebitne obveze. Međutim, pokatkad ovo iskreno kažemo jer stvarno mislimo da za nešto nažalost više nemamo vremena. Npr. to se počesto odnosi na neki hobi kojim smo se prethodno godinama bavili, a sada, zbog preuzimanja i umnažanja novih obveza na ovo možemo slobodno zaboraviti. Ali, pametni i radišni Japanci su doskočili i ovom problemu. Oni kažu, koliko god da se nema vremena, svi mi imamo barem jednu slobodnu minutu dnevno. A minuta po minuta, nakupi se. Konkretno, to je pola sata mjesečno, a šest sati godišnje.

E pa sad, nije se baš lako s nečim baviti samo minutu dnevno jer, objektivno, trebamo i više minuta samo da se pripremimo za neku određenu aktivnost. No, dotični Japanci izgledno i nisu mislili doslovno na jednu minutu nego na određeni pristup životu i radu koji omogućuje bolju organizaciju vremena, ali i znatno objektivnije vrednovanje istoga.

Uzmimo za primjer da 'mjesto one „minute“ radije govorimo o odvajanju petnaest minuta dnevno za neku – nama dragu – aktivnost. Realno, i uz sve moguće obveze, svi mi imamo tih 15 minuta dnevno, a to je 450 minuta mjesečno ili 90 sati godišnje. Ako na ovaj način sagledamo onih početnih 15 minuta na jednoj široj godišnjoj razini, dolazimo do sasvim ozbiljnog vremena. Za 90 aktivnih sati može se postići puno toga. Na primjer, može se solidno ovladati osnovama nekog stranog jezika, naučiti svirati neki instrument (...) tko slika, možda mu pođe za rukom pripremiti i cijelu samostalnu izložbu, ili opet konkretnije: može se završiti neki kurs koji će znatno unaprijediti naše profesionalne sposobnosti i kompetencije.

Umijeće mogućeg

Spomenuti japanski pristup dolazi iz njihove poslovne „kaizen“ filozofije. *Kaizen* (改善) na japanskom znači „promjena na bolje“. Ovdje se radi o svojevršnom umijeću

mogućeg. Naime, kaizen se ne interesira za skupe i komplicirane promjene. Suprotno tome, on traga za malim i jednostavnim promjenama koje s vremenom dovode do velikih rezultata. Inače, informacije radi, spomenuti princip je nastao u pogonima čuvene Toyote. Krenulo se od bolje organizacije radnog mjesta, optimalnijeg razmještanja alata, tako da radniku u pravom trenutku sve bude pod rukom. Na prvu ne zvuči ništa posebno, ali kaizen je među najzaslužnijim čimbenicima japanskog gospodarskog čuda. Ponavljamo, ideja je po sebi vrlo jednostavna: svakodnevna potraga za malim i jeftinim korekcijama i rješenjima, kao i njihova implementacija, s vremenom dovode do velikih rezultata.

Godišnji i životni obračun vremena

Vidjeli smo da se onih – na početku spomenutih – 15 minuta dnevno kroz godinu može pretvoriti u neku sasvim lijepu i uspješnu ljudsku priču. Međutim, pod istim vidikom bi trebalo promotriti i neke naše uobičajene vremenske gubitke. Na primjer, na našim prostorima se jako puno gleda televizija. Kudikamo više od onih maksimalno preporučenih 90 minuta dnevno (opet „Japanac“ sračunao). U našim domovima se TV prijemnik pali uglavnom odmah nakon povratka kući s posla ili iz škole, i tako „gori“ sve do odlaska ukućana na spavanje. Prema službenim podacima hrvatske **Agencije za elektroničke medije** (2014.), prosječni Hrvat prati TV program 272 minute dnevno, dakle nešto više od 4 i pol sata svaki dan. Radi daljnjeg lakšeg računanja zaokružiti ćemo ovu cifru na 5 sati. Dakle, to bi bilo 150 sati mjesečno, te 1800 sati godišnje. Ako potonji rezultat preračunamo u dane, dolazimo do poražavajućeg podatka kako prosječni čovjek prodangubi punih 75 dana godišnje ispred TV prijemnika! Ako sad to dalje pomnožimo s prosječnim životnim vijekom koji na našim prostorima iznosi otprilike 75 godina, dolazimo da čovjek ovdje za života provede nekih 5625 dana pred TV-om. Preračunato ovaj put u godine, dolazimo do cifre od 15 i pol godina. Jedna petina života!

Zato, na kraju, moglo bi se reći da svatko od nas i ima, i nema vremena – sve u zavisnosti od toga kako mu pristupamo.

U životu raspoložemo u prosjeku s 27 000 dana (75 godina). Međutim, od toga oko 9000 dana moramo odbiti na spavanje i odmor, a to se jednostavno mora. Minimalno još 7000 dana ode na posao i školovanje, a i to se mora. Dakle, teoretski ostaje 11 000 cjelovitih dana. Reklo bi se opet jako puno vremena, no ne smijemo izgubiti iz vida kako se to sve u konačnici lako dadne prokockati, osobito ukoliko čovjek ustrajava na

putu da provede onih 15,5 godina svoga života uz TV prijemnik, te još otprilike toliko na „kave“ i „pića“ uz nezaobilazne prateće besmislene kavanske razgovore i rasprave.

Naravno, svako odlučuje sam o sebi, ali jedno je sasvim sigurno: potrošnja osobnog vremena počinje sasvim drugačije izgledati ako je pokušamo sagledati na jednoj široj – godišnjoj, pa i cjeloživotnoj razini.

„Naučena bespomoćnost“

Začetnik tzv. *pozitivne psihologije* – američki psiholog **Martin Seligman** – definira *naučenu bespomoćnost* (*learned helplessness*) kao naučenu reakciju odustajanja i pasivnosti u dugotrajnim neugodnim situacijama koje ne možemo promijeniti, niti na njih utjecati. Zapravo, ovdje se u osnovi radi o jednoj prirodjenoj biološkoj – po sebi korisnoj – reakciji, koja se zatim kroz život može dodatno naučiti i „uvježbati“, sve do jedne opasne i beskorisne razine. Na primjer, u svojoj korisnoj fazi ova reakcija nam nalaže da odustanemo od neke poduzete aktivnosti ukoliko u međuvremenu shvatimo da je preteška ili preopasna za nas. Narod bi rekao: „Ne može se glavom kroz zid.“ Međutim, problem nastaje kad uslijed višekratnih neuspjeha pasivnost i odustajanje kod nekoga prerastu u uobičajeno, „normalno“ ponašanje. U tom smislu, već se od neke školske djece može čuti: „Nisam ja za škole“ ili „glup sam za matematiku“.

Na formiranje naučene bespomoćnosti utječu – kako rekosmo – neki osobni neuspjesi, međutim, ovdje postoji i značajan društveni faktor, i to u smislu da su često drugi ti koji nas uvjeravaju u vlastitu nesposobnost. Ovo itekako važi, osobito u *temperamentnim mentalitetima* i društvima, gdje je oštar i prijekoran međuljudski vokabular posve normalan i uobičajen; a takvo društvo je izgledno i ovo naše. Čovjek ovdje već od najranije dobi – kroz ljutitu reakciju roditelja – sluša da je „glup“, „majmun“, „stoka“, „budala“, „konj“, „lud“, „idiot“..., da od njega „nikad ništa neće bit“, da je „smotan k'o sajla“, „nesposoban“ itd., dok pri tome kletve i psovke nećemo ni spominjati. Što je problem kod ovakve komunikacije? Naime, svi ovi „epiteti“ se naprosto „lijepe“ za čovjekovu osobnost, htio on to ili ne, i na kraju to postaje neotuđivi dio njegove slike o samom sebi. Ovakav „proces učenja“ se nastavlja dalje i izvan obiteljskog doma, a pri tome je međusobnom „čašćenju“ osobito sklon muški krug prijatelja. Tu zapravo izgledno i dolazi do svojevrsnog negativnog obrata: ružni epiteti postaju pozitivni te po sebi međusobni izraz duboke prijateljske naklonosti.

Stoga je danas za psihologiju sasvim jasno da djecu ne treba samo fizički nekažnjavati, nego da se roditelji itekako trebaju suzdržati i od uporabe spomenutih pogrdnih

riječi, jer tako se ništa dobro ne postiže. Ako je već zločesto, djetetu se može lijepo reći što je pogriješilo i zašto to ne valja. Također, ukoliko se ponaša nerazumno i ne želi ništa čuti, može ga se, a i treba sankcionirati, ali na odgovarajući način: npr. oduzimanjem omiljene igračke, uskraćivanjem slatkiša, crtića i sl. Na ovaj način će dijete itekako naučiti lekciju, a da pri tome njegov osobni integritet ne bude izložen bilo kakvoj opasnosti.

Na kraju postavljamo odlučujuće pitanje za ovu temu: Koja je granica, te kako u životu razlikovati između jednog legitimnog i nelegitimnog osjećaja bespomoćnosti? Naime, rekli smo da ponekad u životu od nečega treba odustati, ali kada i zašto? Odgovor je vrlo jasan: Ukoliko smo kroz neko duže vrijeme nešto uporno pokušavali, golem trud uložili, te i od drugih savjet tražili, a svejedno nismo uspjeli, tada je odustajanje potpuno legitiman i razuman izbor. No, ukoliko tendiramo da nešto proglasimo nemogućim ili besperspektivnim u samom startu, a da nismo nj pokušali, pa čak se ni podrobnije raspitali o cijeloj stvari, tada se sigurno može govoriti o *naučenoj bespomoćnosti*, i samim time o nelegitimnom odustajanju. Lijek je jednostavan: zasukati rukave i barem ozbiljno pokušati!

Nešto od pojašnjenja navedene distinkcije pronalazimo i u Evanđelju:

„Pogriješi li tvoj brat, idi i pokaraj ga nasamo. Ako te poslušaa, stekao si brata. Ne poslušaa li te, uzmi sa sobom još jednoga ili dvojicu, neka na iskazu dvojice ili trojice svjedoka počiva svaka tvrdnja. Ako ni njih ne poslušaa, reci Crkvi. Ako, pak, ni Crkve ne poslušaa, neka ti bude kao poganin i carinik.“ (Mt 18, 15-17)

Naime, Isusovi sunarodnjaci su bili skloni vrlo brzo diskreditirati i izopćiti ljude za koje se činilo da su teški grešnici. Međutim, po Isusu, i najteži grešnik zaslužuje priliku, čak štoviše, čini se dvije-tri prilike. Slično veli i *Prispodoba o neplodnoj smokvi* (Lk 13, 6-9): „Neplodna smokva uporno ne rađa i gospodar se odlučuje konačno je posjeći, no marljivi vinogradar moli gospodara da joj pruži još jednu šansu. On će je okopati i pognojiti, pa će se dogodine vidjeti ima li što od nje ili definitivno ne.

Patološka nesposobnost – jedina legitimna nesposobnost

Naš eminentni pokojni profesor, vlč. dr. Ivan Čavar, bio je izuzetno učen čovjek. Nije bilo takve teme niti iz znanosti nit' iz života da on o njoj ne bi znao sastaviti barem po koju pametnu rečenicu. Između ostaloga, bio je i vrstan glazbenik, te je tijekom profesorske karijere predavao i liturgijsko pjevanje, premda za to nije bio akademski kvalificiran. Kad bi primao nove bogoslove u bogoslovski zbor, nerijetko bi netko od

njih rekao kako nema sluha, te da jednostavno nije za pjevanje i zbor. Profesor bi tada kratko kucnuo prstima po drvenom tijelu klavira, a zatim bi stisnuo i neku tipku proizvodeći čist i jasan ton. Onda bi pitao „nesposobnog“ kandidata razlikuje li ovo dvoje? Kandidat bi naravno odgovorio da razlikuje, a profesor bi hitro konstatirao kako on ima sluha, a da je sve ostalo stvar vježbe. O kakvoj se ovdje metodologiji radi? Profesor Ćavar je sasvim jasno polazio od pretpostavke da je jedina prava nesposobnost patološka nesposobnost. Jer ima ljudi koji urođeno zbog neke tjelesne mane jednostavno ne mogu dobro razlikovati zvukove. No, svi ostali, uz odgovarajući pristup i veliko zalaganje, mogu naučiti barem osrednje pjevati. Tako je važno i na drugim poljima: Na glazbi mu nisi mogao reći da nemaš sluha, a na dogmatici i filozofiji nisi mogao reći da si glup. Njegova optimistička pretpostavka bi glasila da smo svi mi itekako sposobni i pametni, te da samo puno i nesebično trebamo raditi na sebi!

Zaključak

Vjerojatno je jasno zašto smo sve ovo spomenuli. Živimo u vremenu i društvu u kojima se nikad nema vremena, a nema se ni mogućnosti, a čak, ako se ovo dvoje i ima, onda se barem nema pameti da se ovo prethodno nabrojano iskoristi na odgovarajući način. No, je li ovo uistinu sve baš tako? Ima li itko spreman svjedočiti i umirati za ovu „istinu“? Odgovor smo već – nadam se – dali: Tko je uistinu sve pokušao, te sve dao od sebe, a na kraju same brodolome i razočarenja pokupio, slobodno neka ide za svojom srećom. Međutim, za sve ostale važi: Pa, mogli bismo barem nešto ozbiljno pokušati.

vlč. dr. Mario Bernadić, generalni tajnik Sinode VN

